

Wat is een dialoog

De dialoog is een gespreksvorm, waarin de bijdrage van ieder groepslid als onontbeerlijk beschouwd wordt voor de verdere ontwikkeling van de groep of de organisatie. In de dialoog staan wederzijds respect, luisteren en authentiek spreken centraal. Dit zijn de pijlers voor het gemeenschappelijke (collectieve) denken van de groep en de instrumenten voor persoonlijke ontwikkeling en effectieve communicatie. In een dialoog is het belangrijk dat de deelnemers bereid zijn hun eigen aannames en veronderstellingen te onderzoeken. Daardoor wordt het mogelijk tot de kern te komen. De persoonlijke ontwikkeling van de groepsleden en de collectieve ontwikkeling van de groep of organisatie gaan elkaar dan wederzijds versterken.

Historische achtergrond van de dialoog

De dialoog als communicatievorm heeft een lange geschiedenis met wortels in zeer verscheiden culturen, zoals de oude Griekse cultuur en de culturen van de inheemse volken in Noord-Amerika. Socrates beoefende de filosofie door voortdurend met allerlei mensen de dialoog aan te gaan. Hij streefde er altijd naar in zo'n gesprek tot de essentie en tot de waarheid te komen. Hij deed dat door allerlei beelden en veronderstellingen op hun houdbaarheid te onderzoeken. Zelf schreef hij niets op. Later zijn een aantal van zijn dialogen door Plato beschreven. In het tijdperk van de industrialisatie is de dialoog op de achtergrond geraakt en vervangen door andere communicatievormen, zoals de discussie en het debat. De belangstelling voor de dialoog werd weer gewekt door twee belangrijke filosofen uit de vorige eeuw: Martin Buber en David Bohm. Buber benadrukte de betekenis van de ontmoeting en van een dialogische houding voor de psycho-spirituele ontwikkeling van de mens. De fysicus Bohm attendeerde ons op de fragmentatie van het menselijke denken en op de noodzaak die te overwinnen met behulp van de dialoog. Een andere dialogische traditie, die in Noord-Amerika veel belangstelling ondervindt is de Native American Council. Die bestaat uit gespreksronden, waarin een talking stick (spreekstok) of een ander spreekstokje gebruikt wordt om de aandacht op ieders individuele bijdrage te richten en zo gemeenschappelijk na te denken over bepaalde thema's en gemeenschappelijk tot beslissingen te komen. Council is in Amerika zeer bekend als dialogische communicatievorm en wordt in veel instellingen en organisaties, van scholen tot grote ondernemingen, met succes toegepast. Ook in de theorie over de ontwikkeling van lerende organisaties dook de dialoog in het begin van de jaren '90 als belangrijk begrip op. Peter Senge, verbonden aan het MIT in Boston en bekend onderzoeker op het gebied van systemisch denken in organisaties constateerde dat veel kennis in organisaties impliciet (d.w.z. onuitgesproken) blijft en daarmee vaak verloren gaat of tot problemen in de communicatie leidt. De dialoog kan volgens hem een belangrijke hoeksteen zijn voor de verdere ontwikkeling van organisaties. In Nederland kreeg de dialoog als gespreksvorm in 2007 bekendheid toen informateur Herman Wijffels de dialoog als gespreksmethode gebruikte in de besprekingen tussen de partijleiders Balkenende, Bos en Rouvoet, die leidden tot de vorming van het kabinet Balkenende IV.

Essentie van de dialoog

Het is essentieel voor de dialoog dat er rond de onderwerpen die besproken worden een ruimte gecreëerd en in stand gehouden wordt. In die ruimte is er plaats voor verschillende opvattingen, verschillende zienswijzen, verschillende belevingen en verschillende handelingsperspectieven. Ieders inbreng in die ruimte is welkom en nodig. Er worden geen overhaaste beslissingen genomen. Er wordt in de dialoog niet gezocht naar compromissen, want daarbij moet iedereen inleveren en komt niemand volledig tot zijn recht. De dialoog volgt een andere benadering. Door de verschillende zienswijzen te onderzoeken ontstaat een synthese die van een hogere orde is, omdat meerdere aspecten van de werkelijkheid erin tot hun recht komen. De beslissingen die uiteindelijk genomen worden, worden gedragen door de hele groep. Dit maakt de dialoog tot een benadering, die bijzonder geschikt is voor vraagstukken die erg complex zijn en waarbij er grote verschillen zijn tussen de deelnemers. Vanuit de dialoog ontstaat in de groep een impuls tot co-creativiteit en een

draagvlak voor duurzame, bevredigende samenwerking. In de verschillende opvattingen van de dialoog en van het dialogische principe zijn er enkele
Geen copyrights, bij verspreiding gaarne bronvermelding.
gemeenschappelijke kenmerken. De functie van al deze kenmerken is dat er in de dialoog ruimte gecreëerd en in stand gehouden wordt rond de inhoud, die aan de orde is. Deze kenmerken zijn:

1. De dialoog is gebaseerd op respect voor uiteenlopende zienswijzen.
2. In de dialoog wordt intensief geluisterd.
3. In de dialoog kan ieder zich uiten zonder onderbroken te worden en wordt ieders bijdrage als belangrijk beschouwd.
4. In de dialoog vindt de communicatie vertraagd plaats
5. In de dialoog ontstaat een context, waarin verschillende meningen naast elkaar (i.p.v. tegenover elkaar) geplaatst worden. In de dialoog worden de tegenstellingen gedragen en verdragen tot er gedeelde nieuwe betekenissen in het gemeenschappelijk denken ontstaan.
6. In de dialoog heeft iedere deelnemer de mogelijkheid, in de ontmoeting met de meningen van anderen, het eigen denken en de grenzen daarvan bewust te onderzoeken.
7. In de dialoog zijn openheid en authenticiteit vereist.
8. De dialoog is gebaseerd op de absolute gelijkwaardigheid en vrijwillige deelname van de deelnemers.

De dialoog vindt vaak plaats in een cirkelvormige opstelling, waarin iedereen alle anderen zien kan, en waar een midden het centrum van de groep symboliseert. Vaak wordt ook een spreeksymbool, zoals een talking stick of een steen gebruikt om de noodzakelijke vertraging, het naar elkaar luisteren en het vrijuit spreken te ondersteunen. Veel dialoogcirkels gebruiken daarnaast nog een klankschaal of een ander instrument, waarmee iedere deelnemer het dialoogproces ten allen tijde kan onderbreken of vertragen.

Andere vormen van dialoog

Er zijn echter ook veel andere vormen van groepsgesprek, die (een aantal van) bovenstaande dialogische kenmerken hebben. De deelnemers zitten daarbij niet altijd in een kring zitten en er niet altijd een spreeksymbool gebruikt wordt. De dialoog kent dus veel vormen en mogelijkheden, die alle hun voordelen en ook hun beperkingen hebben. Voorbeelden daarvan zijn: Appreciative Inquiry, World Cafe, Change Lab, Scenario Planning en Socratische Dialoog. Bij de keuze voor een concrete dialogische werkvorm kijk je altijd naar de doelstelling van de groep, de samenstelling van de groep en de context waarbinnen de groep functioneert. De dialoog vindt momenteel in al zijn verschillende verschijningsvormen zijn weg in veel sectoren van de samenleving, zoals in het onderwijs, in de gezondheidszorg, in verenigingen, gemeenschappen, bedrijven en andere profit en non-profit organisaties. De dialoog wordt daar vaak gebruikt als hulpmiddel voor het opbouwen van een betere basis voor de communicatie en als hulpmiddel bij creatieve beslissingsprocessen en bij het zinvol omgaan met conflicten. De dialoog wordt echter ook steeds meer naar waarde geschat als weg voor persoonlijke ontwikkeling en als innerlijke houding, die zeer behulpzaam kan zijn, bijvoorbeeld in gezinnen, bij opvoedingsvragen en in advies- of therapiesituaties.

Dialoogbegeleiding

De dialoogbegeleider heeft een andere rol dan de begeleider van andere vormen van groepswerk. Kort gezegd komt het erop neer dat zijn *manier van zijn* belangrijker is dan zijn *manier van doen*. Uitgangspunt van de dialoog is dat de gehele verantwoordelijkheid voor het proces bij de groep zelf ligt en niet bij de begeleider. Het is de verantwoordelijkheid van de begeleider om zijn rol goed duidelijk te maken aan de groep, en om de ruimte voor de groep en voor de dialoog voor te bereiden. De begeleider kan procesmatige interventies doen, maar heeft geen grotere verantwoordelijkheid voor de voortgang en de resultaten van de groep dan de andere deelnemers. Een belangrijk onderscheid met andere vormen van groepswerk is dat de dialoogbegeleider zelf ook

deelnemer is aan de dialoog. Hij brengt zijn eigen ervaringen en zienswijzen in en onderzoekt zijn eigen aannames, net zoals de andere groepsleden dat doen. Hierin zie je de gelijkwaardigheid van alle betrokkenen in het dialoogproces. Immers, ieders bijdrage is nodig en belangrijk. De dialoogbegeleider brengt zijn ervaringen in en de groep neemt haar verantwoordelijkheid. Daarin ligt een onderscheid tussen dialoogprocesbegeleiding en andere vormen van procesbegeleiding zoals coaching, mediation en faciliteren.

Geïnitieerd en opgezet door Kees Voorberg en Eelco de Geus, Centrum Dialoog en Samenleving in samenwerking met het Instituut voor Systeemdynamiek & Dialoog, versie 2008. Verdere ontwikkeling in dialoog met de opleidingsdeelnemers.

Geen copyrights, bij verspreiding gaarne bronvermelding.